

## Sveriges vägval: Medlem i EMU eller högre räntor

I början av 2000-talet är det meningen att den gemensamma europeiska valutaunionen ska vara verklighet. Ett eventuellt svenskt medlemskap är en "het" politisk fråga.

För oss skulle det innebära varaktig lägre räntenivå, skriver ekonomen Pontus Braunerhjelm.

Startskottet för den Europeiska monetära unionen (EMU) närmar sig raskt.

I januari 1999 är det meningen att de europeiska valutornas inbördes relationer ska låsas, och att en gemensam valuta ska vara introducerad i början av 2000-talet.

Vad betyder då EMU för den inhemska ekonomiska politiken?

Är vi dömda till fortsatta arbetslöshetstal på "europeisk" nivå och välfärdssystem som allt snabbare urholkas? Naturligtvis inte.

I dagligt tal brukar ekonomisk politik sammanfattas med finans- och penningpolitik samt växelkurspolitik. Med den förstnämnda termen avses skatter och offentliga utgifter.

Penningpolitik syftar framför allt på räntor, medan växelkurspolitiken innebär att man kan förändra värdet på den svenska kronan i förhållande till andra valutor.

När det gäller finanspolitiken kan konstateras att inget land under en längre tid kan låta statens utgifter överskrida dess inkomster.

EMU kommer inte att tillåta bestående budgetunderskott hos medlemsländerna eller att deras statsskuld accelererar kraftigt. Medlemsländernas finanspolitik kommer därför noga att övervakas, men det står länderna fritt att välja skattesatser och utgiftsnivåer på den offentliga verksamheten.

Den s k stabilitetspakt som nu diskuteras inom EMU och som bl a medför striktare krav på långsiktig budgetdisciplin är snarast att anse som en fördel ur välfärdspolitisk synvinkel. Då undviker man de brandkårsutryckningar som karaktäriserat svensk politik under senare år.

Beträffande penningpolitiken kommer ett svenskt EMU-deltagande med all sannolikhet innebära att en varaktigt lägre räntenivå etableras i Sverige, eftersom Sverige då kan dra nytta av Tysklands goda rykte när det gäller att hålla inflationen i schack.

Lägre räntekostnader är starkt välfärdshöjande, särskilt för hushållen och de mindre företagen, som inte har tillgång till den internationella kapitalmarknaden på samma sätt som storföretagen.

Den begränsning som EMU innebär och som dess kritiker framför allt siktar in sig på rör växelkurspolitiken. Här kommer den ekonomiska politikens möjligheter otvetydigt att inskränkas.

Sveriges ekonomiska kriser under efterkrigstiden har i första hand klarats genom devalveringar.

Priset för växelkurspolitiken har dock varit högt. Det är visserligen politiskt bekvämare att sänka löner och priser bakvägen genom att minska kronans värde i stället för att låta arbetsmarknadens parter ta ansvar för att kostnaderna drivits upp till nivåer som inte är konkurrenskraftiga.

Å andra sidan tenderar på lång sikt en försvagad valuta att låsa fast produktionen i befintliga industrier och bromsa upp förnyelse och nyetablering.

Ett flitigt användande av växelkursvapnet är således ett tveeggat svärd och leder lätt till en situation som påminner om drogmisbrukarens: den första dosen måste avlösas av en betydligt starkare dos för att ge några effekter.

Vad finns då kvar av den ekonomiska politiken?

Den kanske viktigaste delen av ekonomisk politik handlar om att skapa de rätta förutsättningarna för en nydanande tillväxt och utvecklingsbar produktion. Detta gäller såväl tillverkningsindustri som tjänstesektor.

Finns inte dessa förutsättningar så spelar varken finans-, penning- eller växelkurspolitik så förfärligt stor roll på lite längre sikt.

Det brukar populärt benämnas som att de rätta "institutionella" förutsättningarna måste föreligga, dvs att reg-leringar och monopol inte hämmar företagande, att småföretag inte diskrimineras gentemot storföretag, att skatter och andra avgifter inte stryper företag- och entreprenörsandan, att investeringar, inte minst i utbildning, och risktagande lönar sig.

Utvecklingen under senare år inom t ex media-, informationsteknologi-, finans- och uppdragsbranscherna speglar de dynamiska krafter som fri-släpps när ekonomin avregleras och monopol avvecklas.

I de två sistnämnda branscherna ökade antalet arbetsställen under perioden 1981-1993 med 45 respektive 130 procent, samtidigt som antalet anställda ökade med 30 000 och 105 000 personer.

Det är tillväxt i den här bemärkelsen som utgör grunden för en fortsatt välfärdspolitik.

Flera uppskattningar tyder på att endast 20-30 procent av den svenska ekonomin är konkurrensutsatt och verkar under marknadsmässiga villkor.

Samtidigt som konkurrensen förstärks måste den inhemska rörligheten premieras, såväl vad gäller priser och löner som geografiskt.

Vad blir då skillnaden när det gäller de ekonomisk-politiska frihetsgraderna för länder som är med respektive ställer sig utanför EMU, dvs. de som i EU-jargongen brukar benämnas "ins" och "outs"?

Om Sverige står utanför blir kraven än större på den ekonomiska politiken eftersom vi då inte kan luta oss mot de stora nationernas trovärdighet - särskilt Tysklands - på samma sätt. Visserligen kan vi föra en självständig valutapolitik, men det som hållit den svenska sysselsättningen på nivåer som vida överstiger de som råder i Europa är i första hand inte ett resultat av Sveriges traditionella devalveringspolitik, utan beror framför allt på en expanderande statlig och kommunal sektor.

I dag är den vägen stängd på grund av statens dåliga finanser. Samtidigt måste man vara medveten om att ett deltagande i EMU inte automatiskt löser de institutionella problem som berörts ovan.

Den delen av politiken kan bara vi själva styra över och det är enligt min mening viktigt att de rätta institutionella förutsättningarna råder vid ett svenskt inträde i EMU.

Sannolikt kommer EMU att karaktäriseras av olika etapper, där i ett inledande skede (dvs 1999) Tyskland, Frankrike, Benelux-länderna och Österrike går samman i en union.

Detta scenario ger emellertid "outs"-länderna en möjlighet att växla om politiken till en mer tillväxtfrämjande bana.

Signalerna från den svenska regeringen pekar dessvärre åt motsatt håll, samtidigt som exporten faller, arbetslöshetsvarslen ökar och nyetableringarna minskar.

Och medan effekterna av den senaste injektionen av drogen valutaförsvagning nu ebbat ut, försöker Moder Svea förtvivlat utröna varifrån nästa "kick" ska komma.

**Pontus Braunerhjelm**

Ek. dr., bitr. chef vid Industriens utredningsinstitut (IUI)